

СТАЛИЙ РОЗВИТОК, ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА

УДК 658.005.338.486.2

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ЯК ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ**

DOI 10.32782/2224-6282/149-15

JEL: L83, Q57

**Божанова В. Ю., д.е.н.,
Павелко Ю. С.,
Яценко Д. О.**

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

В роботі була поставлена мета обґрунтувати теоретико-методологічні підходи та розробити практичні рекомендації щодо формування та функціонування екологічного туризму в Україні. Визначена сутність та економічне значення туризму, теоретичні засади даного напрямку та його класифікацію, а також сучасний стан цієї сфери в Україні. Проведений аналіз останніх наукових досліджень щодо екотуризму. Охарактеризовано його принципи за певними ознаками. Наведено факти, що Україна багата на природні туристичні ресурси, які вдало можуть використовуватися в процесі росту екологізації туристичної діяльності. З'ясовано, що маючи потужний туристичний потенціал, Україна має змогу його реалізовувати за допомогою державного регулювання у всіх його основних спрямуваннях, головними з яких є його фінансова складова і забезпечення інноваційного шляху розвитку. Проаналізовані основні напрямки екологізації туристичної діяльності на макро- і мікрорівнях та розглянуто стан їх розвитку в Україні. Виконаний аналіз відобразив практичні рекомендації щодо способів формування та функціонування екологічного туризму в Україні. Сформовано систему показників для планування розвитку екологічного туризму та технології використання природних ресурсів. Нижчезазначений аналіз організаційно-економічний план, який виконаний з заданими практичними рекомендаціями, довів, що відкрити невеличкий об'єкт за містом буде доцільним рішенням. Розраховані показники дали змогу зрозуміти, що інвестиційні витрати у даній галузі не перевищують доходи, що є сприятливим у цій сфері бізнесу. Відповідно, інвестор отримує всі необхідні практичні рекомендації щодо вкладення конкретних інвестицій. Розкрито особливі перспективи розвитку екологічного туризму. Обґрунтовано важливість менеджменту в процесі становлення екотуризму та розглянуто специфіку роботи менеджера, як професіонала в управлінні цим напрямом. Розроблено рекомендації щодо застосування системи екологічного менеджменту туристичного бізнесу в Україні.

Доведено, що планування на ранніх стадіях розвитку туризму може уникнути застосування системи екологічного менеджменту туристичного бізнесу в Україні. Доведено, що планування на ранніх стадіях розвитку туризму може уникнути багатьох помилок та запобігти руйнуванню екологічних активів важливих для туризму.

Ключові слова: туризм; екологічний туризм; екологізація туристичної діяльності; менеджмент; менеджмент в екологічному туризмі

UDC 658.005.338.486.2

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR THE FORMATION AND FUNCTIONING OF ECOLOGICAL TOURISM AS A INTEGRATED SYSTEM

DOI 10.32782/2224-6282/149-15

JEL: L83, Q57

**Bozhanova V., Dr. of Econ. Sc.,
Pavelko Y.,
Yatsenko D.**

Prydniprovs'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture

The aim of the work was to justify theoretical and methodological approaches and to develop practical recommendations on the formation and functioning of ecological tourism in Ukraine. The essence and economic importance of tourism, the theoretical foundations of this area and its classification, as well as the current state of this sphere in Ukraine are considered. Recent scientific research on ecotourism was analyzed. Its principles are described on certain grounds. Brought the fact that Ukraine is rich in natural tourist resources, which can be successfully used in the process of increasing greening of tourist activity. It has been found that having a strong tourism potential, Ukraine has an opportunity to realize it through state regulation in all its main directions, the main of which is its financial component and the provision of an innovative path of development. The main directions of ecologization tourism activities at the macro and micro levels were analyzed and the state of their development in Ukraine was considered. The performed analysis reflected practical recommendations on ways of formation and functioning of ecological tourism in Ukraine. A system of indicators for planning the development of ecological tourism and technology for the use of natural resources has been formed. The following analysis of organizational and economic plan which was made according to concrete practical recommendations, proved that opening a small business out of town would be a reasonable solution. The calculated indicators have made it clear that the investment costs in this sector do not exceed the income, which is favorable in this area of business. Accordingly, the investor receives all the necessary practical recommendations for investing specific investments. Special prospects for the development of eco-tourism are revealed. The importance of management in the process of becoming ecotourism was substantiated and the specifics of the manager's work as a professional in managing this area were considered. Recommendations on the application of the environmental management system of

tourism business in Ukraine have been developed. It has been proven that planning in the early stages of tourism development can avoid many mistakes and prevent the destruction of environmental assets important to tourism.

Keywords: tourism; ecological tourism; greening of tourist activity; management; management in ecological tourism

Актуальність. Екологічний туризм поступово починає займати значиму нішу в світовій індустрії туризму. Всі тенденції вказують на те, що екологічний туризм надалі буде розвиватися такими ж високими темпами, та позитивно впливатиме на економічний розвиток країн, що мають в своєму розпорядженні безцінні природні ресурси. В Україні є природні території, що майже не пошкоджені від діяльності людини, тому екотуризм з відповідальним ставленням до природи і якнайменшим впливом на довкілля має перспективи для розвитку.

На шляху розвитку екотуризму в Україні існують серйозні проблеми, які необхідно подолати. До них відносяться: роз'єднаність між учасниками природоохоронного туризму; відсутність спеціалізованих туроператорів; недостатньо розвинена правова база; недолік інформації; брак людей і підприємців, а також органів влади з випуску природних ресурсів; нестача фахівців з туризму, яким відомі всі екологічні проблеми і технології.

Подальший розвиток туризму в Національному Промисловому Порталі (НПП) України неможливий без впровадження туристичного маркетингу та регіонального менеджменту туризму в них. Усі ці завдання повинні вирішуватися кожним окремим суб'єктом туристичної діяльності. Щоб екологічний туризм мав перспективи розвитку в Україні, необхідно дотримуватися наступних принципів: орієнтуватися на природу; збереження оригінального середовища проживання; пріоритетна екологічна освіта, створення відносин рівного партнерства з природою; економічна ефективність і сталий розвиток тих районів, де відбуваються поїздки.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Наукові проблеми розвитку екологічного туризму, як перспективного виду туристичної діяльності, висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: Ананьєв М.О., Воробйов О.Є., Гастедт Е., Дмитрук О.Ю., Д'яченко. В.В., Кекушев В.П., Сергєєв В.П., Сергєєва Т.К., Стек Б., Страсдас В., Степаницький В.Б., Хоней М., Ліндберг К., Хоукінс Д., Вівер Д., Оксон О. т ін. [1, 2, 4-6, 9-11]. Так, в роботі Дмитрук О.Ю., розглянуто теоретико-методологічні та практичні

аспекти формування, функціонування та розвитку екологічного туризму: автор розширює межі територій екологічного туризму, стверджуючи, що будь-який вид туризму, який розвивається у природному середовищі, може бути екологічним [5]. Кекушев В., Сергеев В. та Степаницкий В. розглядали екотуризм як туризм з екологічно значимим наповненням, специфічна форма діяльності людей, які у спілкуванні з природою вибудовують свої відносини з нею на основі взаємної вигоди, щоб людина отримала від такого спілкування певний фізичний, інтелектуальний та емоційний запас міцності та природа при цьому не постраждала [2]. Однак, слід зазначити, що впровадження екології в туристичній діяльності потребує додаткового вивчення. Але, не достатньо проробленими залишаються питання, що пов'язані з розвитком вітчизняного екотуризму в Україні через стихійне створення міст відпочинку та організації дозвілля. Вразі цього, визначений напрямок дослідження є достатньо актуальним та вимагає детальної проробки. Виходячи з наведеного вище, визначимо мету цього дослідження.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретико-методологічні підходи та розробити практичні рекомендації щодо формування та функціонування екологічного туризму в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Сучасна індустрія туризму є однією з найприбутковіших і найдинамічніших у світі. Все це пов'язано з високим попитом на ринку цих послуг. Екотуризм є одним з секторів економіки, що швидко розвивається. Але в Україні екологічний туризм наразі ще має уповільне зростання. У 1980 році академік Д.С. Лихачов визначив своє поняття екології та розширив його, включивши сюди екологію культури, виділивши роль історичної пам'яті, духовної спадкоємності і підкресливши, що для збереження життя людини не менш важливе середовище, створене культурою його предків і їм самим [7]. Отже, екотуризм - це не тільки вид природного туризму, що об'єднує людей, які подорожують з науковими цілями і сферами інтересів; це також здатність активно підтримувати це середовище. Головні ознаки екологічного туризму: вивчення туристом навколишнього середовища; усвідомлення того, що природа є головною цінністю; доходи від екотуризму прямують на фінансову підтримку та захист навколишнього середовища; екотуристи особисто беруть участь в діях, які зберігають або відновлюють ресурси дикої природи.

Екологічний туризм в контексті сталого розвитку забезпечує раціональне використання та відтворення природних ресурсів, а також збереження етнічного та культурного середовища. Це в деякій мірі

обмежує привабливість екотуризму для природної промислової діяльності (полювання, рибальство, збирання грибів та ягід для продажу і збору врожаю), оскільки неконтрольоване накопичення природних ресурсів веде до порушення природного балансу.

Необхідно відмітити, що розглянуті вище трактування не мають єдності щодо території на якій безпосередньо проходить відпочинок. Тому експерти Всесвітньої Туристичної Організації (ВТО) [3] в підрахунку прибутків від різних видів туризму використовують «туризм, орієнтований на природні туристичні ресурси», або «природний туризм», куди відносять екотуризм. Через таку багатогранність деякі туристичні фірми відмовились від використання терміну, так як він розуміється різними групами споживачів по-своєму.

Зелений туризм є надзвичайно недорогим і в той же час простим бізнесом, який можна вести в умовах дикої природи, практично у віддаленому місці. Туристичні агентства в Україні не пропонують відпочинок у сільській місцевості. Чомусь такий туризм розглядається в нашій країні як новий вид відпочинку, хоча він з'явився одночасно з появою міст і сіл, тобто існує вже певний час. Схоже, що в цьому випадку спрацьовує стара звичка розпізнавати тільки той, що юридично оформлений. У такому відношенні сільський зелений туризм, як офіційно організований відпочинок, дійсно тільки перші кроки.

Україна багата на різноманітні природні туристичні ресурси, що є важливою передумовою розвитку екологічного туризму. Це - кліматичні, біологічні, гідрологічні, ландшафтні ресурси, джерела мінеральних вод, лікувальні грязі та ін. Загальна площа земель, придатних для рекреації і туристичного використання, займає 9400000 га, що становить 15,6% усієї території України. З них 7,1 млн. га припадає на рівнинні рекреаційні території, 2,3 млн. га - на гірські (1,9 млн. га - на Карпати і 0,4 млн. га - на Кримські гори). Іншим природним туристичним ресурсом нашої країни є її ліси. Загальна площа лісового фонду України становить 10 млн. га (15% усієї території країни). Найбільша кількість чащоб спостерігається на Поліссі і в Карпатах, найменше - в Кримських горах. Не менш важливим ресурсом є мінеральні води по всій території України: на Закарпатті, в Луганській, Дніпропетровській, Полтавській, Рівненській областях. Трохи менше в Івано-Франківській, Харківській, Житомирській, Вінницькій та Хмельницькій. Цілющі лікувальні властивості мають води Прикарпаття (Моршин, Востокніця, Трускавець) [1].

Екологізація туристичної діяльності традиційно розглядається, як довготривалий, поетапний процес впровадження безпечних та екологічно

чистих форм технологічного забезпечення, надання туристичних послуг на основі інноваційних технологій і продуктів з урахуванням культурних, історичних та інших витоків. Екологізація туристичної діяльності має своєю метою мінімізацію впливу суб'єктів туристичного ринку на стан навколишнього середовища з урахуванням необхідності забезпечення сталого економічного зростання та максимізації задоволення запитів споживачів. До основних завдань екологізації туристичної діяльності можна віднести: прагнення людини до здорового та продуктивного життя; істотний внесок в процес охорони, збереження і примноження природного багатства конкретного регіону або території; активне поширення ідей сталого розвитку економіки; сприяння збереженню етнокультурного потенціалу території, традицій, обрядів і вірувань місцевого населення. Основні напрямки екологізації туристичної діяльності на макро- і мікрорівні представлені в таблиці 1.

Концепція розвитку екотуризму в Україні має стати головною на шляху до всебічного озеленення всієї туристичної галузі. Екотуризм сприятиме поліпшенню екологічного стану природного середовища в процесі організації туризму, відновлення порушених екосистем, збереження флори і фауни, а також проведення важливих природоохоронних та освітніх заходів. Розвиток екотуризму вже знайшло практичне застосування у вигляді спеціально створених екологічних стежок [6]. Нижче наведені можливі способи екологізації туристичної діяльності:

1. Підвищення рівня екологічної освіти. Під час туристичної поїздки основна роль екологічної освіти буде спрямована на формування екологічної культури та екологічних перспектив туристів, формування дбайливого ставлення до наявних природних ресурсів і дозволить зрозуміти важливість вирішення проблем щодо нераціонального (споживчого) використання природних ресурсів шляхом проведення екологічних семінарів, тренінгів, лекцій та розповідей під час туристичних екскурсій; поширення серед туристів буклетів, листівок, брошур та книжок, що міститимуть детальну інформацію про основні туристичні об'єкти відповідної території, їх екологічні проблеми та перспективні шляхи їх вирішення. Для досягнення поставлених цілей необхідним є створення (особливо в межах природоохоронних об'єктів) еколого-освітніх центрів, робота яких буде направлена на розробку та впровадження програм з екологічної освіти.

Таблиця 1 – Основні напрямки екологізації туристичної діяльності на макро- і мікрорівнях та стан їх розвитку в Україні

Напрями екологізації	Макрорівень	Мікрорівень	Стан розвитку в Україні
Формування і реалізація державної стратегії екологізації економіки	Формування стратегії і пріоритетних напрямків екологізації туризму Формування стратегії розвитку екологічного туризму	Реалізація проектів екологізації туризму Розробка і реалізація програм екологічного туризму	Нераціональне використання природних ресурсів, внаслідок чого Україна відноситься до екологічно забруднених країн
Впровадження ресурсозберігаючих технологій	Державна підтримка, стимулювання і просування ресурсозберігаючих технологій в туристичному бізнесі	Придбання та впровадження ресурсозберігаючих технологій на підприємствах сфери туризму	Надскладний стан, оскільки в міжнародних відносинах переплітаються інтереси підприємницького середовища
Екологізація транспортної системи	Системний галузевий перехід на екологічно чистий транспорт в сфері туризму	Придбання та введення в експлуатацію екологічно чистого транспорту на підприємствах сфери туризму	Загострена проблема забруднення довкілля від транспортної інфраструктури
Екологізація утилізації побутових і промислових відходів	Державна підтримка, стимулювання і просування сучасних технологій переробки та утилізації сміття в туристичному бізнесі	Придбання та впровадження сучасних технологій переробки та утилізації сміття на підприємствах сфери туризму	Немає належним чином організованої системи збирання, зберігання та видалення токсичних відходів, відсутні техніка та обладнання для переробки відходів будівництва і комунального господарства
Екологізація соціальної сфери	Розробка стратегії і стандартів екологічної освіти в туризмі	Розробка примірних основних освітніх програм і учебнометодических матеріалів в сфері екологічної освіти в туризмі	Кризова ситуація, яка полягає в порушенні екологічного балансу, дестабілізації соціально-економічного потенціалу
Збалансована екологічна політика держави, управління якістю екологізації економіки	Моделювання національної екологічної політики в контексті розвитку сфери туризму	Впровадження системи менеджменту якості екологізації на підприємствах сфери туризму	Порушена стабілізація екологічного стану; послаблення екологічної політики

Джерело: побудовано на основі [4]

2. Ведення статистичного обліку туристів та розрахунок максимальних кількостей туристопотоків в межах окремого об'єкта чи території.

За допомогою цього методу можливим є вирішення проблем, що виникають (або можуть виникнути) при відвідуванні того чи іншого туристичного об'єкта масовими (неорганізованими) туристичними потоками.

3. Моніторинг стану туристичних територій та об'єктів. Моніторинг туристичних територій та об'єктів має проводитись з метою спостереження за станом усіх компонентів навколишнього середовища для оцінки і прогнозу їх змін під впливом туристичної діяльності. Основними задачами моніторингу туристичних територій та об'єктів є: збір та аналіз еколого-економічної інформації про стан території, що є об'єктом туристичної зацікавленості; складання картографічної геоecологічної основи моніторингу.

На основі результатів моніторингу і загальних екологічних оцінок в кінці кожного туристичного сезону адміністрацією регіону і керівництвом туристичних об'єктів мають прийматись відповідні управлінські рішення, що повинні включати: регулювання, стабілізацію або підвищення допустимого туристичного навантаження, його розподіл по сезонам або місяцям протягом року; коригування строків туристичного сезону; планування заходів з профілактики або усунення порушень, ліквідації негативних наслідків туристичної діяльності, покращення санітарного стану території, відновлення природних ресурсів; внесення змін в програму туристично-екскурсійної діяльності.

4. Залучення еколого-орієнтованих інвестицій (як з боку держави, так і від іноземних інвесторів). Отримані кошти дозволять більш ефективно проводити природоохоронні заходи, розширювати спектр надання еколого-туристичних послуг.

5. Дотримання та введення в практику основних стандартів у сфері туристичної діяльності для того, щоб підвищити рівень якості товарів, робіт, послуг відповідно до потреб споживачів; забезпечити безпеку об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій.

6. Використання ресурсозберігаючих технологій в містах обслуговування та розміщення туристів та відпочиваючих.

Стосовно туристичної діяльності в сільській місцевості необхідно враховувати та використовувати на практиці величезний потенціал

альтернативних джерел енергії (зернові та олійні культури, солома, цукрові буряки тощо), яким володіє сільське господарство. За рахунок цього можливим стане економія традиційних енергетичних ресурсів та покращення екологічного стану окремого сільського регіону.

Екологічний туризм - нестандартний вид розваги для міських жителів, які втомилися від шуму, пилу, натовпів народу і цивілізації. Наприклад те, що характерно і звично для сільської людини, є екзотикою для міського населення. Такий бізнес має свої переваги: ексклюзивність та доступність для людей практично в кожному регіоні. Крім того, це не вимагає великих вкладень і досить просто знайти співробітників за невисоку плату. Бізнес-ідея має свої перспективи, але для успішного відкриття і організації цієї справи необхідно розробити бізнес-план з екотуризму. Приклад представлений нами в даній статті.

Наприклад, інвестор відкриває об'єкт екотуризму в 150 км від великого мегаполісу в тихому та чистому селі, недалеко від лісу, де є велика туристична платформа. Планується розпочати з малого, поступово розширюючи можливості дозвілля і збільшуючи кількість послуг. У нашому еко-курорті будуть звичайні будиночки, які ми орендуємо у місцевих жителів, а також територію для піших прогулянок. Об'єкт буде працювати щодня, без вихідних і святкових днів. Заявки будуть здійснюватися по телефону або в режимі «онлайн» по передоплаті. Основна цільова аудиторія: пари від 30 до 45 років; сім'ї з дітьми; групи молодих людей до 30 років. Конкуренція в цій сфері буде вкрай низька. Створювати бізнес можна так, як подобається, але варто все ж акцентувати свою увагу на конкретну цільову аудиторію.

Далі інвестор орендує ділянку в селі, біля лісу і озера. Для цього він обирає площу за трьома критеріями: красиві види, природні пам'ятки; екологічно чиста місцевість; максимально «незаймана» природа. Можна побудувати власне приміщення, але для економії коштів на першому етапі його ми будемо орендувати у місцевих жителів за невисоку вартість. У даному випадку буде потрібно приміщення адміністративного призначення і 4-5 будиночків для гостей. При зростанні попиту будинки будемо добудовувати. На території буде зона середнього комфорту - будинок з електрикою та водою в колодязі. Також буде зона наметового містечка, в якому люди будуть відпочивати в точності як в дикій природі.

Для найму ділянки буде потрібно не менше 50 тис. гривень в місяць. Ми укладемо договір оренди на тривалий термін і оплатимо відразу 2 місяці. Крім того, знадобляться кошти на ремонт будинків у стилі

старовини та очищення території. Приміщення в орендованому будиночку повинно бути невеликим. Перевагу віддамо скромним і трохи тісним для відчуття сільського життя і затишку. Зона наметового містечка буде перебувати на відстані від зони відпочинку в будиночках, обгороджена лісосмугою або буде розміщуватися на іншій стороні озера, річки. Закупівля обладнання буде мінімальна, однак буде потрібно наступне в комплекті з додатковими витратами: транспорт – 50 тис.грн.; намети (10 шт) – 100 тис.грн.; колодязь (реставрація) – 10 тис.грн.; комплекти білизни, матраців, кошиків для збору грибів і т.д. – 25 тис.грн.; інвентар (сокири для рубання дрів) та ін. – 10 тис.грн.; комплекти посуду – 10 тис.грн.; мангали – 10 тис.грн.; загальні холодильники для збереження продуктів – 25 тис.грн.; товари для риболовлі – 15 тис.грн.; човни, матеріал для плоту – 25 тис.грн.; газонокосарка – 10 тис.грн.; додаткові витрати - 35 тис.грн.; таким чином, загальна сума складає - 325 тис.грн. Устаткування можна закупити вживане.

Кількість і різноманітність послуг будуть збільшуватися в залежності від попиту і позитивної динаміки надання послуг. Основні (стартові) послуги екозони:

1. Сільський відпочинок (проживання в будинку з колодязем, своїм двориком, недалеко від лісу й озера) – 10 тис.грн./чол. (2 дні), 20 тис. - тиждень. Дикий відпочинок в наметах (проживання в наметах без електрики, холодильників і зв'язку) – 7500 тис.грн./чол. (2 дні), 15 тис.грн. - тиждень.

2. Додаткові послуги включають: похід за грибами з провідником (50 грн./чол.); рибалка (150 грн/чол.); похід за корисними травами (50 грн/чол.); пікніки і ланчі (порція м'яса, овочі - 500 грн); прогулянка на конях (500 грн); прогулянка на човні, плоту (100 грн/чол.); фотосесії (1000 грн./чол.).

Для організації роботи цієї екологічної зони будуть потрібні досвідчений адміністратор. Цю функцію може виконувати сам власник, якщо він розуміє всю систему роботи цього напрямку. Також в селі ми наймемо працівників, інструкторів і спеціалістів зі збору грибів, ягід і трав.

Кошторис по працівникам включає: підсобних працівників (стрижка газону, прибирання території і т.д.) 5 осіб, яким необхідно сплатити 30 тис.грн; поварів – 7500 тис.грн.; інструктора з плавання, людина, яка буде катати на човнах і плотах, рибалити – 7500 тис. грн; адміністратора

0,5 ставки спільно з власником – 7500 тис.грн; загалом сума складає – 52 тис.грн.

Незважаючи на те, що конкуренція в цій сфері розваг мінімальна, обов'язково потрібно аналізувати ринок на предмет появи конкурентів. Крім того, необхідно популяризувати послугу екотуризму, тому що багато хто не чув про неї або не знають подробиць, переваг цього виду дозвілля і відпочинку. Тому потрібно створити свої групи, акаунти в соціальних мережах, викладати фотографії задоволених клієнтів, публікувати відгуки про відпочинок та налагоджувати комунікацію з потенційними клієнтами. Дуже важливо оперативно відповідати на всі питання, консулювати їх та індивідуально підходити до кожного з гостей. В мережі Instagram можна періодично викладати гарні пейзажі й фото задоволених гостей екооб'єкта.

Крім груп в соціальних мережах, нам потрібно буде зробити лендінг з презентацією послуги. Також роздрукуємо флаєри і будемо поширювати в місті, на зупинках громадського транспорту, давати водіям автомобілів у заторах, користуватися внутрішньою і зовнішньою рекламою на громадському транспорті. Кошторис по рекламному бюджету: просування груп в соціальних мережах – 7500 тис.грн.; флаєри та листівки – 15 тис.грн.; реклама усередині транспорту – 5 тис.грн.; реклама зовні транспорту – 5 тис.грн.; створення та просування лендінгу – 15 тис.грн.; загальна сума витрат складає – 47500 тис.грн.

Щомісяця в рекламний бюджет будуть закладені кошти в розмірі 10 тис.грн. на таргетинг і контекстну рекламу, а також на друк рекламних флаєрів. Будуть використовуватися рекламні та PR-кампанії. Наприклад: при відвідуванні зони відпочинку більш ніж на 20 осіб - знижка 10%; для постійних клієнтів (які відвідують зону відпочинку не менше 2 разів на місяць) - карта лояльності зі зростаючими знижками; на день сім'ї – усім сімейним клієнтам знижки або безкоштовне катання на човні. Також планується проведення у зоні відпочинку розважальних заходів, естафет, конкурсів і т.д.

Інвестиційні витрати включають: реєстрацію та оформлення – 5 тис.грн.; оренду площі за 2 місяці – 100 тис.грн.; ремонт, прибирання території – 50 тис.грн.; закупівлю обладнання – 312 тис.грн.; рекламу – 42 тис.грн.; загалом – 510 тис.грн. Щомісячні витрати передбачають: оренду площі – 50 тис.грн.; зарплатний фонд – 52 тис.грн.; продукти харчування, воду – 25 тис.грн.; рекламу – 10 тис.грн.; у загальній сумі виходить 137 тис.грн. Прибуток буде зростати з кожним місяцем за

рахунок залучення клієнтів, різноманітних PR-заходів. На 3-й місяць роботи зони відпочинку такий план: сільський відпочинок у вихідні дні загалом складає 75 тис.грн.; сільський відпочинок з понеділка по четвер – 50 тис.грн.; дикий відпочинок у вихідні – 50 тис.грн.; дикий відпочинок з понеділка по четвер – 20 тис.грн.; додаткові послуги складають – 50 тис.грн.; загальна сума прибутку становить 245 тис.грн.

Далі необхідно розрахувати рівень вигоди і рентабельності проекту.

Прибуток від реалізації (різниця між доходами та витратами) дорівнюватиме: $245 - 137,5 = 107,5$ тис.грн. Визначення розміру податків: податок на прибуток (18%) + воєнний податок (1,5%) = загальний розмір податків (19,5%): $107,5 \times 0,195 = 20,962$ тис.грн. Чистий прибуток дорівнюватиме: $107,5 - 20,962 = 86,538$ тис.грн. Рентабельність проекту дорівнюватиме: $(86,538/137,5) \times 100\% = 63\%$. Проект достанько рентабельний. Розрахунок окупності: $510 \text{ тис.грн.} / 86,538 \text{ тис.грн.} = 5,89$ міс. Проект окупається за півроку.

Потенційним інвесторам, що зацікавлені вкладати кошти в цей бізнес, рекомендовано такі кроки: збільшення кількості житлових будинків в зоні сільського стилю, організувати також послугу гулянку з конями. Просування цієї послуги в наведеному форматі доцільно з групою людей 12-18 осіб для комфортних комунікацій їм між собою у невеликих групах. Далі інвестори, в якості розширення цього напрямку бізнесу можуть створювати такі зони відпочинку в інших містах.

У туристичній галузі діє велика кількість організацій, які розробляють і реалізують різноманітні туристичні продукти. Однак далеко не всі організації, зайняті в сфері туризму, витримують удари конкуренції й одержують доходи, необхідні для продовження своєї діяльності на ринку. І залежить це, по-перше, від того, яким чином побудований менеджмент в їх організаціях. Все повинно бути попередньо продумано, сплановано, проаналізовано, прораховано, опрацьовано з багатьма іншими організаціями із залученням величезних обсягів різноманітної інформації. Отже, менеджмент туризму покликаний створити певну систему управлінської діяльності по найкращому задоволенню потреби людей в подорожах з найрізноманітнішими цілями.

Сучасний менеджмент повинен виходити з того, що саме носії нових ідей та інновацій здатні інтегрувати організацію і вести її до успіху. Менеджмент туризму покликаний впровадити в практику роботи ринкові відносини, наповнити ринковим змістом усю систему управлінської

діяльності. З огляду на те, що в усьому світі туризм отримав інтенсивний розвиток, менеджмент туризму повинен бути націлений на інноваційний підхід, на створення туристичних продуктів ринкової новизни, на постійне вдосконалення всіх аспектів туристичної діяльності.

Становлення менеджменту в екологічному туризмі пов'язано з наступними обставинами. По-перше, будь-які інновації сприймаються з опором персоналу. По-друге, говорячи про екотуризм, потрібно зважати на його специфікою, що потребують значних зусиль для заняття свого сегмента на туристичному ринку. По-третє, виходячи на туристичний ринок, екотуризм пов'язаний з високими початковими витратами, що робить його продукт занадто дорогим і елітним. Звідси випливає, що менеджмент в екологічному туризмі повинен володіти унікальними ключовими компетенціями. Менеджмент екотуризму, орієнтуючись на отримання прибутку, повинен виходити з того, що не тільки цим визначається зміст екотуристичної діяльності, але й її природоохоронної функцією. Органічно взаємодіючи один з одним, економічна і екологічна спрямованість в діяльності менеджменту – це вишукувати нові можливості для розвитку екотуризму в стійкому економічному основі з усіма наслідками, що випливають звідси можливостями для успішної реалізації природоохоронної функції.

Одне з генеральних завдань, що стоїть перед менеджерами екотуризму - розробка планів його розвитку, будь то найперші кроки щойно створеної турфірми або програма еколого-туристичного освоєння нового регіону досвідченим туроператором. Екологічний туризм особливо впливає на трудову діяльність менеджера. До числа таких особливостей екотуризму слід віднести: широке використання природних ресурсів в рекреаційних, культурно-пізнавальних, навчальних, пропагандистських, розважальних та інших цілях під час перебування туристів на охоронюваних природних територіях; пов'язаний з практичним втіленням ідей екоосвіти і екопросвіти в процесі реалізації туристичного характеру; передбачає активну і зацікавлену участь в здійсненні екотуристичних цілей адміністрації та фахівців заповідників не тільки на офіційній, договірній основі з турфірмами, а й на основі широко розвинених неформальних відносин з її працівниками і перш за все з менеджерами; пов'язаний із залученням місцевого населення природоохоронних територій до обслуговування туристів, в тому числі з екопросвітницької цілями; передбачає організаційне, інформаційне забезпечення охорони і збереження природних ресурсів,

використовуваних в екотуристичних цілях, їх розширене відтворення в інтересах різноманітності екотуристичних програм.

Одним із найважливіших показників планування розвитку менеджменту екологічного туризму та технології використання природних ресурсів є пропускна здатність екосистеми, величина якого залежить від параметрів 4-х елементів: екологічного середовища; просторового розміщення рекреаційних ресурсів; психологічної комфортності; економічної несучої здатності ландшафту.

Висновки. Екотуризм в Україні має розвиватися в руслі сучасних світових підходів і концепцій, особливості яких полягають у тому, що такий вид туризму не тільки задовольняє бажання спілкуватися з природою, а й мобілізує потенціал туризму на охорону природи, соціально-економічний розвиток, еколого-освітню діяльність, сприяє створенню нових робочих місць, залученню місцевого населення та підвищенню загального культурного рівня суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ананьев М.А. Экономика и география международного туризма. / М.А. Ананьев // М.: Изд-во Моск. ун-ту, 1975. – 102с.
2. Кекушев В.П. Основы менеджмента экологического туризма / В.П. Кекушев, В.П. Сергеев, В.Б. Степаницкий // Учебное пособие. - М.: Издательство МНЭПУ, 2001 – 197с.
3. Экотуристический рынок Германии. Специальный доклад ВТО № 10. – Мадрид, 2001.
4. Воробьев А.Е. Основы природопользования: экологические, экономические и правовые аспекты. Учебное пособие / А.Е. Воробьев / Под ред. проф. В.В. Дьяченко. — Ростов н/Д: Феникс, 2006. — 544 с.
5. Дмитрук О. Ю. Урбанізація та екологічний туризм: теорія і практика конструктивно-географічного дослідження / О.Ю. Дмитрук // Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002. – 76 с.
6. Сергеева Т. К. Экологический туризм: учебник / Т. К. Сергеева. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 360 с.
7. Теоретические основы экологического туризма // [Электронный ресурс] // Понятие и сущность экологического туризма. – 2017 - 2019. – Режим доступа до статті: https://vuzlit.ru/373454/teoreticheskie_osnovy_ekologicheskogo_turizma
8. Honey, M. (1999). Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Island Press, Washington, D.C., USA.
9. Lindberg, K., Hawkins, D. (1999). Ecotourism: A Guide for Planners and Managers. Nortf Bennington, Vermont, 1993. - 344 p. – 1721.

10. Steck, B., Strasdass, W. Gustedt, E. (1999). Sustainable Tourism as a Development Option. Practical Guide for Local Planners, Developers and Decision Makers. Edited by Richard Haep. Eschborn. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/SPE-Tou-062.pdf>.
11. Weaver, D.B., Oxon, O.X. The Encyclopedia of Ecotourism. - United Kingdom: CABI Publishing, 2001.-105.

REFERENCES:

1. Ananiev, N.A. (1975). *E`konomika i geografiya mezhdunarodnogo turizma [Economics and geography of international tourism]*. Moskow: Izdatelstvo moskovskogo universiteta [in Russian].
2. Kekushev, V.P., Sergeev, V.P., Stepanitskii, V.B. (2001). *Osnovy menedzhmenta ekologicheskogo turizma [Basics of ecotourism management]*. Moskow: Izdatelstvo MNEPU [in Russian].
3. Ecotourism market in Germany. WTO Special Report № 10 (2001). Madrid [in English].
4. Vorobev, A.E. (2006). *Osnovy prirodopolzovaniya: ekologicheskie, ekonomicheskie i pravovye aspekty [Fundamentals of nature management: environmental, economic and legal aspects]*. Rostov-on-Don: «Feniks» [in Russian].
5. Dmytruk, O.Yu. (2002). *Urbanizatsiia ta ekolohichniy turizm: teoriia i praktyka konstruktyvno-heohrafichnoho doslidzhennia [Urbanization and eco-tourism: theory and practice of structural and geographical research]*. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet» [in Ukrainian].
6. Sergeeva, T.K. (2004). *Ekologicheskij turizm: uchebnik [Ecotourism: a textbook]*. Moskow: Finansy i statistika [in Russian].
7. Teoreticheskie osnovy ekologicheskogo turizma [Theoretical foundations of ecotourism]. (n.d.) *vuzlit.ru*. Retrieved from: https://vuzlit.ru/373454/teoreticheskie_osnovy_ekologicheskogo_turizma [in Russian].
8. Honey, M. (1999). Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Island Press, Washington, D.C., USA. [in English].
9. Lindberg, K., Hawkins, D. (1999). Ecotourism: A Guide for Planners and Managers. Nortf Bennington, Vermont, 1993 [in English].
10. Steck, B., Strasdass, W. Gustedt, E. (1999). Sustainable Tourism as a Development Option. Practical Guide for Local Planners, Developers and Decision Makers. Edited by Richard Haep. Eschborn. Retrieved from: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/SPE-Tou-062.pdf> [in English].
11. Weaver, D.B., Oxon, O.X. (2001). The Encyclopedia of Ecotourism. - United Kingdom: CABI Publishing [in English].